

ALTSGEYMER KASALLIGI. KELIB CHIQISH SABALARI

Shozodova Setora Mirzohid qizi- 2-bosqich talabasi

Nurova Zamira Annakulovna- ilmiy rahbar, dotsent

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi Termiz filiali

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolam orqali altsgeymer kasalligi va uning kelib chiqish sabablari haqida yoritib bermoqchiman. Altsgeymer kasalligi neyrodegenerativ kasallik bo'lib, birinchi marta Alois Altsgeymer tomonidan tasvirlangan. Kasallik zo'rayib boradigan demensiya bilan ta'riflanadi va odatda keksa odamlarda boshlanadi, lekin kamdan kam hollarda yoshlik davrida ham boshlanishi mumkin. Altsgeymer kasalligining sabablari miyadagi almashinuv jarayonlarining buzilishi bilan bog'liq. Asosiy belgilarga xotiraning yomonlashuvi, nutqdagi qiyinchiliklar va xulq-atvordagi o'zgarishlar kiradi. Altsgeymer kasalligi bosqichlari:

Predemensiya: Yengil kognitiv buzilishlar, masalan, axborotni to'plash va eslab qolish muammolari.

Erta demensiya: Xotira va nutqning zo'rayib boruvchi buzilishlari, kundalik vazifalarni bajarishda qiyinchiliklar.

O'rtacha demensiya: Xotira bilan bog'liq jiddiy muammolar, mustaqil faoliyat qobiliyatini yo'qotish, xulq-atvor buzilishi va hissiy beqarorlik.

Og'ir demensiya: O'zgalarning yordamiga to'liq qaramlik, nutq tovushlar bilan cheklangan, jismoniy va hissiy apatiya.

Kalit so'zlar: Altsgeymer kasalligi, dementiya, xotira yo'qolishi, miya kasalligi, aql zaifligi, neyrodegenerativ kasallik, qarilik kasalliklari, global sog'liq muammosi, kognitiv buzilishlar, unutulchanlik, nutq buzilishi, afaziy mantiqiy fikrlash buzilishi, kundalik vazifalarni bajarishda qiyinchilik, xulq-atvor o'zgarishlari.

Dolzarbliigi: Aholi sonining qarishi: Dunyo aholisi qarigan sari altsgeymer kasalligi bilan kasallanish xavfi ortib bormoqda. Bu global sog'liqni saqlash tizimiga katta yuk bo'ladi. Altsgeymer kasalligini davolash va parvarish qilish xarajatlari juda katta. Bu nafaqat oilalarga, balki butun jamiyatga og'irlik qiladi. Altsgeymer kasalligi bemorning o'ziga ham, uning oila a'zolariga ham jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Bemorlar o'zlarining mustaqilliklarini yo'qotadilar, oila a'zolari esa ularga g'amxo'rlik qilish uchun ko'p vaqt va kuch sarflashlari kerak bo'ladi. Hozirgi kunda altsgeymer kasalligini davolashning samarali usuli yo'q. Mavjud davolash usullari faqatgina kasallik alomatlarini vaqtincha yengillashtirishga yordam beradi. davolash usullari va oldini olish yo'llarini yaxshiroq tushunish va shular asosida bemorlar hamda ularning oilalarining hayot sifatini yaxshilash.

Tadqiqot maqsadi: Altsgeymer kasalligining sabablari, rivojlanishi, diagnostikasi, davolash usullari va oldini olish yo'llarini yaxshiroq tushunish va shular asos Kasallikning sabablarini aniqlash: Genetik omillarning rolini o'rganish (masalan, APOE4 geni va boshqa genetik mutatsiyalar). Atrof-muhit omillarining ta'sirini aniqlash (masalan, ifloslanish, metallar ta'siri). Yallig'lanish, oksidlovchi stress va metabolik buzilishlarning kasallik rivojlanishidagi rolini tadqiq qilish. Miya to'qimalarida amiloid blyashkalar va tau-protein tangllarining shakllanish mexanizmlarini o'rganish. erta bemorlar hamda ularning oilalarining hayot sifatini yaxshilash. Erta diagnostika usullarini ishlab chiqish: Kasallik alomatlari paydo bo'lishidan ancha oldin uni aniqlash imkonini beruvchi biomarkerlarni topish (qon, orqa miya suyuqligi yoki PET skanerlash orqali). Kognitiv testlarni takomillashtirish va ularning sezgirligini oshirish. Sun'iy intellekt (SI) va mashinani o'rganish (ML) usullaridan foydalanib, tashxis qo'yish jarayonini tezlashtirish va aniqligini oshirish.

Xulosa: Kasallikning sabablari to'liq aniqlanmagan, lekin genetik, atrof-muhit va hayot tarzi omillari muhim rol o'ynashi mumkin. Amiloid blyashkalar va tau-protein tangllari miyada to'planishi neyronlarning shikastlanishi va o'limiga olib keladi. Erta tashxis qo'yish qiyin, ammo biomarkerlar va kognitiv testlar yordamida kasallikni erta aniqlash imkoniyatlari mavjud. Hozirgi kunda Altsgeymer kasalligini davolashning samarali usuli yo'q, ammo simptomlarni yengillashtirish va kasallik rivojlanishini sekinlashtirishga qaratilgan davolash usullari mavjud. Parvarish, qo'llab-quvvatlash va hayot tarzi o'zgarishlari bemorlarning hayot sifatini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega. Altsgeymer kasalligi bo'yicha olib borilayotgan tadqiqotlar kasallikning sabablarini aniqlash, yangi davolash usullarini ishlab chiqish va oldini olish strategiyalarini yaratishga qaratilgan. Immunoterapiya, dori vositalarini yetkazib berishning yangi usullari va hayot tarzi o'zgarishlari kabi sohalaridagi yutuqlar umid baxsh etmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.med24.uz, 2023–2025. "SMART MEDIA SOLUTIONS" MASULIYATI
2. Alzheimer's Association (www.alz.org): Altsgeymer kasalligi haqida keng ma'lumotlar, tadqiqotlar va qo'llab-quvvatlash xizmatlari.
3. National Institute on Aging (www.nia.nih.gov): AQSh Milliy Qarish Instituti sayti, Altsgeymer kasalligi bo'yicha tadqiqotlar va ma'lumotlar.
4. World Health Organization (www.who.int): Jahon Sog'liqni Saqlash Tashkiloti sayti, global sog'liq masalalari, shu jumladan Altsgeymer kasalligi haqida ma'lumotlar.
5. Alzheimer's Disease International (www.alzint.org): Altsgeymer kasalligi bo'yicha xalqaro tashkilot.
6. PubMed (National Library of Medicine): Tibbiyotga oid ilmiy maqolalar va tadqiqotlar uchun eng katta baza.